

וארא – התגברות מביאה לשמחה

1. שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק י - יג

(י) וַיבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל פְּרַעֲהוּ וַיַּעֲשׂוּ כִן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיִּשְׁלַח אַהֲרֹן אֶת מִטְהוֹ לִפְנֵי פְרַעֲהוּ וּלְפָנָיו עֲבָדָיו וַיְהִי לַתַּנִּין: (יא) וַיִּקְרָא גַם פְּרַעֲהוּ לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִהְטֵיהֶם כֵּן: (יב) וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְהוֹ וַיְהִיו לַתַּנִּינִים וַיִּבְלַע מִטְהוֹ אַהֲרֹן אֶת מִטְתָּם: (יג) וַיַּחֲזֶק לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דָּבַר ה': פ

רש"י

(יב) ויבלע מטה אהרן - מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כולן:

2. רשב"ם שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק יג

(יג) ויחזק לב פרעה - לומר כי גם אהרן במכשפות עשה:

3. שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק כא - כב

(כא) וַהֲדַגָּה אֲשֶׁר בִּיאֵר מִתַּה וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא יָקְלוּ מִצְרַיִם לַשִּׁתּוֹת מַיִם מִן הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכֹל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (כב) וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיֵיהֶם וַיַּחֲזֶק לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דָּבַר ה':

רש"י

ויחזק לב פרעה - לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסין לעפריים, עיר שכולה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכולה כשפים:

4. שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק כג

(כג) וַיִּפֶן פְּרַעֲהוּ וַיִּבֹא אֶל בֵּיתוֹ וְלֹא שָׁת לְבוֹ גַם לְזֹאת: ספורנו

(כג) ולא שת לבו גם לזאת. להבין ההבדל אשר היה גם בזאת בין הפעל האלהי לפעל המכשפים, שפעולת האל יתברך היתה שנוי בטבע היאור, אשר הוא כלו בלתי נפסד, והפך אותו לטבע דם אמתי, עד שמתו בו הדגים, ופעולת החרטומים היה שינוי בדבר נפסד ואולי באחיזת עינים:

5. שמות (פרשת וארא) פרק ח פסוק יד - טו

(יד) וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיֵיהֶם לְהוֹצִיא אֶת הַכִּנִּים וְלֹא יָכֹלוּ וַתְּהִי הַכִּנָּם בְּאֲדָם וּבְבִהֵמָה: (טו) וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל פְּרַעֲהוּ אֲצַבֵּעַ אֱלֹקִים הוּא וַיַּחֲזֶק לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דָּבַר ה': ס

רש"י

ולא יכלו - שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה:

6. אבן עזרא שמות (פרשת וארא) פרק ח פסוק טו

בעבור שראו, שעשו כמעשה אהרן בדבר התנין, גם במכת הדם והצפרדע, ולא יכלו עתה לעשות כאשר עשה אהרן, אמרו לפרעה לא באה זאת המכה בעבור ישראל לשלחם, רק מכת אלקים היא כפי מערכת הכוכבים על מזל ארץ מצרים, כי כבר פירשתי, כי פרעה לא כחש הבורא, רק השם שהזכיר לו משה.... על כן חזק לב פרעה. ואשר יחזק זה הפי', שאמרו אצבע אלקים היא, ולא אמרו אצבע ד' שהוא אלקי ישראל.

7. שמות (פרשת וארא) פרק ח פסוק יז - יח

(יז) כִּי אִם אֵינְךָ מִשְׁלַח אֶת עַמִּי הַנְּנִי מִשְׁלִיחַ בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָךְ וּבַכְּתִיבֶיךָ אֶת הָעָרֶב וּמְלֹאוֹ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת הָעָרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הֵם עֲלֶיהָ: (יח) וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עֲלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיִית שָׁם עָרֶב לְמַעַן תִּדְעַ כִּי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: רמב"ן

בעבור היות המכות הראשונות עומדות איננו פלא שיהיו בארץ מצרים ולא בארץ גשן, אבל זו מכה משולחת, וכאשר יעלו החיות ממעונות אריות מהררי נמרים וישחיתו כל ארץ מצרים ראוי היה בטבעם שיבואו גם בארץ גשן, אשר היא מכלל ארץ מצרים בתוכה, לכך הוצרך לומר והפליתי את ארץ גשן, שתנצל כולה בעבור שעמי עומד עליה, כי רובה של ישראל היא. ואומר ושמתי פדות בין עמי ובין עמך, שאפילו בארץ מצרים אם ימצאו החיות איש יהודי לא יזיקוהו ויאכלו המצריים

8. שמות (פרשת וארא) פרק ח פסוק כד - כה

(כד) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְזַבְחָתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם בַּמִּדְבָּר רַק הַרְחֵק לֹא תַרְחִיקוּ לְלֶקֶת הַעֲתִירוּ בַעֲדַי: ... (כה) וַיִּכְבַּד פְּרַעֲהוּ אֶת לְבוֹ גַם בַּפְּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת הָעָם: פ

9. רשב"ם שמות (פרשת וארא) פרק ח פסוק יא

(יא) והכבד - לפי שהמכה הזאת (צפרדע) גדולה היתה לא נתחזק לבו מאיליו אלא הוא הרשיע להכביד את לבו:

10. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות (פרשת וארא) פרק ח פסוק כח

(כח) ויכבד פרעה את לבו. זו ההכבדה מאתו היתה:

11. שמות (פרשת וארא) פרק ט פסוק ג - ז

(ג) הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶיךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוֹסִים בַּחֲמָרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כְּבֹד מְאֹד: (ד) וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לֶבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: (ו) וַיַּעַשׂ ה' אֶת הַדָּבָר הַזֶּה מִמְחַרַּת וַיָּמַת כָּל מִקְנֶה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִת אָחַד: (ז) וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהוּ וְהִנֵּה לֹא מִת מִמִּקְנֶה יִשְׂרָאֵל עַד אָחַד וַיִּכְבַּד לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁלַח אֶת הָעָם:

12. אמרי אמת שמות פרשת בא שנה תרעה

שמעתי מאז"ל על מה דכתיב בפרשה שעברה (ט ז) וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה וגו' וקשה הלא נהפוך הוא כי כשראה שלא מת ממקנה ישראל איך הכביד לבו על ידי זה, ואמר הפירוש שהמצרים היו שוללים הרבה ממקנה ישראל כמו עתה (במלחמה) ואותו המקנה שהיה בידו משל ישראל לא מת (עי' שפ"א ליקוטים וארא) וכיון שראה פרעה שיש לו עוד הרבה מקנה על ידי זה הכביד לבו

13. שמות (פרשת וארא) פרק ט פסוק כז - לה

(כז) וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהוּ וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפְּעַם ה' הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים: ... (כח) הַעֲתִירוּ אֶל ה' וְרַב מְהִיֵּת קֹלֶת אֱלֹקִים וּבְרַד וְאַשְׁלַחְהוּ אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן לַעֲמֹד: (לד) וַיֵּרָא פְּרַעֲהוּ כִּי חָדַל הַמָּטֵר וְהַבְּרָד וְהַקִּלְתִּי וַיִּסָּף לַחֲטָא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: (לה) וַיַּחֲזֶק לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דָּבַר ה' בְּיַד מֹשֶׁה: פ

עיקר העבודה התגברות

21. שמות (פרשת שמות) פרק ב פסוק טו

וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהַ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר רַשׁ"י

וישב בארץ מדין - נתעכב שם, כמו וישב יעקב:

22. רמב"ן שמות (פרשת שמות) פרק ב פסוק כג

ולפי דעתי, כי טעם הכתוב הזה ירמוז על הימים שהיה משה בורח מפני פרעה, כי באמת בנעוריו ברח, שהכתוב אמר ויגדל משה ויצא אל אחיו, שהיה זה מיד כאשר גדל ועמד על דעתו, והגידו לו כי הוא יהודי, ונכסף לראות סבלות אחיו ועמלם ולחצם, וביום ההוא שיצא הכה את המצרי, וביום השני הלשינו עליו וברח. הנה היה כבן שנים עשרה שנה, כאשר הזכירו רבותינו (שמו"ר ה ב), ועל כל פנים לא הגיע לעשרים, ובעמדו לפני פרעה היה בן שמונים, אם כן עמד כמו ששים שנה בורח מלפני פרעה:

23. שמות (פרשת שמות) פרק ג פסוק י - יא

(י) וַעֲתָה לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל פְּרַעֲהַ וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: (יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹקִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶּךָ אֶל פְּרַעֲהַ וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: אור החיים

לכה פ' אם אתה חפץ במצוה זו ללכת אז אני אשלים חפצך ואשלחך, ומזה אתה למד שאם הוא ימאס מהלורך לא ישלחנו: ואולי כי לזה היה משה משיב בטענות כיון שלא ראה דבר מלך שלטון אלא אם ירצה היה מגלה דעתו כי יש לו טענות מונעות והיה ה' משיבו על כל טענה וטענה כדי שילך מדעתו ורצונו כאשר אבאר בסמוך. עוד ירצה על דרך מה שפירשתי בפרשת וישב בשליחות יעקב ליוסף פ' לכה ואם תחוש למקרה רע ואשלחך ושלוחי מצוה אינן ניזוקין, והיא שעמדה לו בדרך במלון (לקמן ד' כד) שלא המיתו המלאך:

24. שמות (פרשת שמות) פרק ד פסוק א

(א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֵלֶיךָ ה': רמב"ן

אותה שעה דבר משה שלא כהוגן, הקדוש ברוך הוא אמר לו ושמעו לקולך (לעיל ג יח), והוא אמר והן לא יאמינו לי, מיד השיבו הקדוש ברוך הוא בשיטתו ונתן לו אותות לפי דבריו.

25. רמב"ן שמות (פרשת שמות) פרק ד פסוק יג

והסבה למשה בכל הסרבנות הזאת ענותו הגדולה מכל האדם אשר על פני האדמה, שלא היה מוצא את לבו להתגדל ולדבר אל המלך ושיתפאר לאמר ה' שלחני, ולא על ישראל להוציאם ממצרים ולהיות עליהם מלך:

26. שמות (פרשת שמות) פרק ד פסוק יח - יט

(יח) וַיִּלֶךְ מֹשֶׁה וַיֵּשֶׁב אֶל יִתְרַ חֹתֵנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֲלֶכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל אַחֵי אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם וְאֶרְאֶה הַעֹדֶם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לָךְ לְשָׁלוֹם: (יט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֹׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ: אבן עזרא

ויאמר אין מוקדם ומאוחר בתורה..... הנה עתה בהשיבו צאן יתרו אליו הבטיחו השם שילך בלי פחד למצרים, כי מת פרעה ועבדיו שהיו יודעים דבר המצרי. וזהו וימת מלך מצרים, כי כל הימים שהיה חי לא היה נכון להיות משה שליח אל פרעה:

14. שמות רבה (וילנא) (פרשת וארא) פרשה יב סימן ה

ה [ט, כז] וישלח פרעה, מה שאמר חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים לפי שהקב"ה אמר לו ועתה שלח העז, הוא עשה צדקה עמהם שהיה מזהירם והוא ועמו הרשעים שלא שמו לבם לדבר ה' והניחו אנשיהם ומקניהם בשדה ומתו כולן,

15. שמות (פרשת בא) פרק י פסוק א

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲהַ כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לְבָבוֹ וְאֶת לֵב עַבְדֵּי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֶלֶּה בְּקֶרְבִּי: רשב"ם

(א) כי אני הכבדתי וגו' - בכל מכות לא מצינו שהודיע הק' למשה שחזיק את לבו. אך בזאת שהודה פרעה שהוא הצדיק [ואמר] ואני ועמי הרשעים, ובזאת כת' ויוסף לחטוא, לכך הוזקק לומר כי אני הכבדתי וגו' ואת לב עבדיו, שכך כתיב למעלה ויכבד לבו:

הקושי בשיבה אל הלב

16. לב אליהו פרשת וארא עמוד כג

"וידעת היום והשבות אל לבבך וגו'", ומרגלא בפומא של הגה"צ ר' יצחק בלאזער ז"ל, שכמו שיש מרחק והבדל גדול מאד ממי שאינו יודע - ליודע, כך הוא המרחק ועוד יותר - מ"וידעת היום" ל"והשיבות אל לבבך". וזוהי הבחינה: כשאדם מגיע לאמונה חושית - אין שום דבר יכול לעמוד כנגדו ולהחליש מעמדו, ואפילו כל רוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו. אבל אם האמונה היא רק שכלית - כשבא כנגדה ענין חומרי שהוא מוחש בגוף - תש כוחה, ונשאר מחוסרת אונים כאילו לא היתה מעולם.

17. שמות (פרשת שמות) פרק ד פסוק כט

(כט) וַיִּלֶךְ מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וַיֹּאסְפוּ אֶת כָּל זִקְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... (א) וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲהַ כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיִּחַגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר: רש"י

ואחר באו משה ואהרן וגו' - אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת, ובסיני נפרע להם (כד ב) ונגש משה לבדו והם לא יגשו, החזירים לאחוריהם:

18. לב אליהו שם עמוד כג

זהו משאחז"ל שהזקנים התחילו להלוך עם משה ואהרן, אלא שבדרך אל פרעה נשמטו וברחו... כי משהתחיל החוש להרגיש הפחד והאימה מפני פרעה הרשע - נצח החוש את השכל ונעלם...

19. משנה מסכת אבות פרק ו משנה ב

אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף

20. לב אליהו שם עמוד כז

ושמעתי בשם גדולי החסידים ששאלו ממה נפשך: למי פונה הבת קול? אם לצדיקים - הרי עסוקים בתורה תמיד, ואם לאחרים - שאינם צדיקים - הלא אינם שומעים את הבת קול? והשיבו, כי לפעמים אדם מעלה על לבו הרהורי תשובה והוא בעצמו אינו יודע למה נתעורר פתאום מתרדמתו, אבל זהו הבת קול שיוצאת מהר חורב, ואע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי!

27. יחי ראובן שמות קעג

אדם שפּוּחַד מכלב הולך ברחוב ורואה כלב, אולם חמישים מטרים משם הוא רואה אריה אימתני. מה קורה כעת? האם עדין יחשוש מהכלב? ודאי לא. הפחד מפני הכלב נעלם האריה לקח ממנו את כל הפחד מהכלב. למיילדות היה כזה פחד מרבוננו של עולם ממילא הן לא פחדו מפרעה.. למשה ואהרן היה ציווי מאת השי"ת ללכת לפרעה. גם הם יודעים שיש שם דובים אריות ונמרים, שמסוכן אפילו להתקרב לשערי הארמון, על אחת כמה וכמה להיכנס לתוכו – זה דבר כמעט בלתי אפשרי, סכנת נפשות ברורה! אבל הם הולכים ללא שום פחד, הרגלים שלהם לא קפאו! מדוע? כי כשיראת השמים כל כך גדולה – לא מפחדים משום דבר אחר... אגעוואלדיגע יסוד - יראת שמים אמתית בדרגתה הגבוהה היא, שאין פחד מאף אחד בעולם.

28. חכמה ומוסר חלק ב סימן קסא

זוהו כוונת הכתוב "תחת אשר לא עבדת", פ' אל תתמה למה באו עליך הצרות ח"ו, למה? - כי לא עבדת את ה' א' רק לבטנך, עבדת את עצמך, תאוותיך וכבודך. כאז"ל (יומא ט ע"ב) דבית שני מפני מה חרב מפני שנאת חנם. וזהו אהבתם את עצמם. ולכן שנאו לזולתם. כי האוהב את עצמו שונא חברו. וא"כ בל"ס כל עבודת האדם האוהב את עצמו הכל לטובתו מכין, או כבוד או ריוח ממון או שארי מדות. וא"כ עבדת את עצמך, ע"כ לך אל עצמך ויעזרך עבודת עצמך, ובקש עזר רק מעצמך ומבטנך. וסיים הפסוק באות ומופת כי לא עבדת השי"ת אלא עצמך, והראי' שלא חדשת והרגשת בנפשך שמחה עצומה מרוב כל, - יותר מרוב כל, כי הלא נחמדים הם מזהב ומפז רב. - ולמה לא הרגשת בעבודת השי"ת כמו החלש הנוטה למות ומתחדש בו רוח חזק, רוח חיים, הלא הרוח ישיב נפשו וישמח. ככה ה' לך להרגיש בעבודתך שתעבוד השי"ת. כי כל עבודה ועבודה הלא תוסיף ידיעה חדשה והרגש חדש כדמיון העולה בהר כנ"ל. ולמה לא שמחת בזה כעל כל הון? וע"כ כי לא עבדת את ה' א' רק בטנך עבדת. כדברי בעל חובת הלבבות ז"ל "עבדנו בטננו ולא בוראנו"

סיכום קצר:

בפרשתנו אנו נפגשים עם שבע מכות מתוך עשר. ניתן לראות תגובות שונות אצל פרעה לכל מכה ומכה. יש מכות שפרעה מחזק את לבו, יש שמכביד את לבו ויש שה' מכביד את לבו. פרעה מחזק את לבו כשהוא מצליח להוכיח לעצמו שגם אהרון ומשה מכשפים. מכביד את לבו כשהוא מבין שה' מנהיג את העולם אך אין לו כוח לעשות שינוי וההליכה נגד ההבנה השכלית גורמת לו לכבדות. במקום שפרעה מרגיש בסכנה ה' מכביד את לבו. אצל כל אדם יש פרעוני קטן שגם כאשר בשכל מבינים מה צריך לעשות במציאות לא רואים כל שינוי. על האדם לדעת שכל אמונה שכלית צריכה להיות מתורגמת לאמונה חושית ורק כך אפשר יהיה להתמודד עם הקשיים.

גם גדולי האומה כמשה רבנו התמודדו עם קשיים ומעלתם היתה בכך שהם התגברו על פני החששות, היכולת להתגבר נעוצה ביכולת לתרגם אמונה שכלית לאמונה חושית.

